

A jövő megőrzése

A „Szövetség az írásos kulturális örökség fennmaradásáért” memoranduma

A Zukunft bewahren. Eine Denkschrift der Allianz zur Erhaltung des schriftlichen Kulturguts. (Hrsg. von Barbara Schneider-Kempf, cop. Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz. – Berlin : Heenemann GmbH & Co. KG, 2009. 16 p.) c. összeállítást Murányi Lajos tömörítette

A Memorandum színes, illusztrált változata az alábbi címről tölthető le: http://www.allianz-kulturgut.de/fileadmin/user_upload/Allianz_Kulturgut/dokumente/2009_Allianz_Denkschrift_gedruckt.pdf

A Szövetség

A Szövetség az írásos kulturális örökség fennmaradásáért 2001-ben jött létre. Tagjai jelentős muzeális gyűjteménnyel rendelkező levéltárak és könyvtárak: a Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz, a Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek (Drezda), a Deutsche Nationalbibliothek (Frankfurt am Main és Lipcse), az Universitätsbibliothek Johann-Christian Senckenberg (Frankfurt am Main), a Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek (Göttingen), a Niedersächsische Landesarchiv (Hannover), a Bundesarchiv (Koblenz és Berlin), a Deutsches Literaturarchiv (Marbach a. N.), a Bayerische Staatsbibliothek (München), a Landesarchiv Baden-Württemberg

(Stuttgart) és a Herzogin Anna Amalia Bibliothek (Weimar). Ülésein más intézmények képviselői is részt vesznek.

A Szövetség célja Németország gazdag kulturális és tudományos öröksége veszélyeztetett eredeti dokumentumainak a megőrzése, továbbá az, hogy nemzeti feladatként ezt a köztudatban is meggyökereztesse. Ennek érdekében olyan tanulmány elkészítését szorgalmazta, amely az állománymegőrzés helyzetét és feladatait összegzi Németországban, és amely nemzeti stratégiává fejleszthető.¹

A levéltárakban és könyvtárakban tárolt kulturális örökség megőrzése – tekintettel annak mennyiségére – nem lehet csupán egy-egy intézmény fenntartójának a feladata, ehhez már nemzeti összefogásra van szükség. Ezt a német szövetségi parlament által létrehozott vizsgáló

lóbizottság (*Kultur in Deutschland – Kultúra Németországban*) is megerősítette, és 2007-ben azt javasolta a szövetségnek és a tartományoknak, hogy „közösén dolgozzanak ki egy nemzeti állománymegőrzési koncepciót a veszélyeztetett írásos örökség megóvására”.²

A Szövetséget alkotó intézmények szorosan együttműködnek a *Kompetenznetzwerk für Bibliothekennel*, a *Deutsche Digitale Bibliothek* kezdeményezéssel és a *nestorral* (Kompetenznetzwerk für Langzeitarchivierung). A digitális hálózatok, a hosszú távú adattárolás és az eredeti példányok megőrzése az a három pillér, amelyre a kulturális emlékezet intézményei – elsősorban a levéltárak és a könyvtárak – a jövőjüket alapozhatják.

Ennek tudatában memorandumával a *Szövetség* azért fordul a szövetségi államhoz és a tartományokhoz, hogy az eredeti dokumentumok megőrzését hatékonyabban szervezzék és hosszú távon támogassák.

Az eredeti dokumentumok megőrzése

A levéltárak és a könyvtárak használóiknak hosszú távon megőrzendő kulturális emlékeket bocsátanak a rendelkezésére. Ezért folyamatosan képesnek kell lenniük olyan megőrzést szolgáló intézkedésekre, melyekkel a kulturális emlékeket mai használóik és a jövő generáció számára egyaránt eredetiben is biztosítani tudják. A következő alapelvekből indulnak ki:

- Kultúránk lényegében írásbeli kultúra. A kéziratok, levéltári anyagok és könyvek tartós megőrzéséről gondoskodni kell. Ez érvényes általában ezek szöveges és illusztrált tartalmaira, és alapvetően az eredeti tárgyakra is.
- A tartalom megőrzésére és a hozzáférés javítására alkalmasak a biztonsági filmezés technikái, illetve a digitalizálás.³ A cél az, hogy a következő évtizedekben a könyvtárakban lévő összes nyomtatott kulturális emlék digitálisan is elérhetővé váljon. A levéltárak anyagát

is hasonló módon kell elérhetővé tenni, noha utóbbi a hatalmas mennyiség miatt csak részben teljesíthető.

- A kéziratokat, a levéltári anyagokat és a nyomtatott dokumentumokat eredeti állapotukban és életkoruknak megfelelő használhatóságban kell megőrizni, mert lényeges megállapítások csak a dokumentum vagy könyv tartalmának és formájának összefüggésében vonhatók le.
- A károk miatt évtizedekig nem hozzáférhető emlékeket restaurálással eredetiben ismét elérhetővé kell tenni a kutatás számára.

A kulturális örökség mennyisége az évszázadok során folyamatosan pusztul (pl. a weimari könyvtár 2004-ben történt leégése után is apadt). A könyvek és levéltári dokumentumok a műalkotásokhoz és építményekhez hasonlóan műemlékek, tehát eredeti formájukban kell a jövő generációk számára rendelkezésre állniuk.

Az állam önként támogatja a kultúrát, de a kultúra megőrzése már kötelessége, ha a műalkotások a tulajdonában vannak.⁴

Eredeti dokumentumok és digitális másolatok

Senki sem akarná, hogy egy szüette, gótikus Madonna-szoborról csupán digitális fénykép készüljön, aztán pedig a szobrot sorsára hagyják. Az írásos emlék eredetijének megőrzéséért küzdöket viszont folyton azzal a felvetéssel szembesítik, hogy az idő- és pénzigényes restaurálás helyett miért nem digitalizálják gyorsan és olcsón a nemzeti kultúra emlékeit, ezáltal archiválva és optimálisan hozzáférhetővé téve a történelmi tartalmakat.

Ez a szemlélet a Szövetség számára fontos szempontokat hagy figyelmen kívül:

- Egy város alapító oklevele, egy középkori kézirat, egy koraujkori térkép, egy barokk könyv, a romantika korából származó kézíratos kotta vagy egy emigráns író fényképalbuma jóval több, mint egy reprodukálható tartalom: csakis a tartalom és a forma – te-

hát a papír, a kézirat, a tipográfia, kötés és a possessorbejegyzések – összessége, valamint ezeknek a többi eredeti példánnyal való összefüggése teszi ezeket a tárgyakat egyedülálló emlékekké.

- A restaurálás az anyag megőrzését, míg a technikai reprodukció (mikrofilm, digitalizálás, faksimile, reprint) a tartalom többszörözését szolgálja. E két eljárás nem kizárja, hanem kiegészíti egymást.

Az eredeti dokumentumok digitalizálása lehetővé teszi, hogy ismertetőjegyeik és mondanivalójuk egy része a világ bármely pontján hozzáférhetővé váljon, de hosszú távon csakis az eredeti dokumentum megőrzése biztosítja a történeti értékelés és a tudományos megértés lehetőségét. A digitalizálás jó megoldás az állomány kímélése szempontjából, és megkönnyíti a hozzáférést: ha az eredeti példányt már digitalizálták, kivételes esetben kell csak elővenni, és virtuális kutatási környezetbe is integrálható. A tudomány és a kutatás színtereinek, a levéltárnak és a könyvtárnak a vonzereje megnő, mert ott az eredeti dokumentumokkal lehet dolgozni.

Az eredeti dokumentumok megőrzése és technikai reprodukciója tehát kiegészítik egymást, ezért differenciáltan kell alkalmazni őket. A Szövetség ajánlása így hangzik: „*Az eredeti dokumentumok megőrzése és digitalizálása*”.

A levéltárak feladatai

A levéltárak keletkezésüktől napjainkig a jogbiztonságot, a jog, a közigazgatás és a politika folytonosságát szolgálják. A levéltári dokumentumok a forrásokra alapozó történeti kutatás számára csak a 19. század óta hozzáférhetőek. A levéltárak tartós megőrzésre és általános használatra veszik át a mindenkori fenntartó maradandó értékű politikai, jogi, adminisztratív vagy egyéb működését rögzítő iratanyagait. Az erről szóló döntést szigorú módszeres válogatással hozzák meg; ennek során a kimenő anyag legnagyobb része, közel 95%-a megsemmisül.

A németországi levéltárak léte, székhelye nem

véletlenszerűen, hanem meghatározott történeti fejlődés eredményeként alakult ki. Minden egyes levéltár anyaga összességében leképezi a kormányzás, közigazgatás és az igazságszolgáltatás szerkezetének és tevékenységének specifikus metszetét. Ebből fakad a levéltári anyag három jellegzetes tulajdonsága:

- ☉ a levéltári anyag a keletkezésében mérvadó cselekvési, információs és döntési folyamatokat tükrözi vissza rendkívül hitelesen. Ezért tekinthető első rangú történelmi ismeretforrásnak.
- ☉ A levéltári anyag mindig egyedi jellegű.
- ☉ A levéltári anyag egy kritikai értékelés eredménye, ezért mindig csak a fontos iratokat tartalmazza.

A Szövetség szorosan együttműködik a kulturális és tudományos emlékek digitalizálási kezdeményezéseivel (i2010: Digital Libraries, Deutsche Digitale Bibliothek, Europeana). A tartományok kulturális miniszterei konferenciája kulturális bizottságának irányítása alatt és a szövetségi állammal közösen a Német Digitális Könyvtárról (*Deutsche Digitale Bibliothek*) készített stratégia kiemelten foglalkozik az eredeti dokumentumok anyaga megővésének szükségességével.

Ebből következően mindaz, ami a levéltárakban található, megőrzendő. A nagy mennyiség miatt persze prioritásokat kell szabni az állomány megővésakor. Ennek során figyelembe kell venni az anyag regionális és átfogó, példászerű és általános értékét. A kárfelmérés és az állományvédelmi prioritásokról szóló döntés során az egyes levéltáraknak ezen kívül a provenienciát is figyelembe kell venniük kezdettől fogva. Ez azért nagyon fontos, mert a „savas” papír szétesése a teljes 1850 és 1990 közötti levéltári anyagot veszélyezteti, és így a levéltárakat létükben fenyegeti. Egy teljességre törekvő nemzeti stratégia, mely a levéltári anyag savtalanítását tűzi ki célul, azt feltételezi, hogy a levéltárak idejekorán egyeztetnek egymással, és kicserélik az információkat a szóban forgó gyűjteményekről.

Megkülönböztetett figyelmet érdemelnek végül azok a régi gyűjtemények, melyek a második

világháború eseményei vagy egyéb katasztrófák során rendkívül súlyos károkat szenvedtek, és ezért – a tudomány számára fatális következményként – már évtizedek óta használhatatlanok.

Az állománymegőrzés során minden levéltár-fenntartó maga viseli a felelősséget: a szövetségi állam felel a birodalmi és a szövetségi közigazgatásban keletkezett iratok megőrzéséért, a tartományok jogi és funkció-elődeiknél, valamint náluk az évszázadok során született iratanyagok megőrzéséért, a települések és az egyházak pedig mindenkor illetőségük alatt keletkezett iratok megőrzéséért. Nem lehet a kiegyenlítő intézkedések nélkül sem megúszni, mivel a levéltári anyag nem arányosan oszlik el Németország területén, és tartalmilag a hatókörük és jelentőségük sem esik egybe a mai határokkal. Ezért az állománymegővítés terheit úgy kell elosztani a szóban forgó levéltári anyag nemzeti, régió feletti, regionális vagy helyi jelentőségének figyelembevételével, hogy a ma már esetleg gyenge, de különösen gazdag levéltári örökséggel rendelkező fenntartóknak ne kelljen erejükön felül ehhez hozzájárulniuk.

A könyvtárak feladatai

A levéltárakhoz hasonlóan a könyvtárakban is vannak egyedi dokumentumok (kéziratok, térképek, fényképek, audiovizuális anyagok) a különgyűjteményekben, melyeket meg kell őrizni. A levéltáraktól eltérően a könyvtárak főleg a nyomtatott dokumentumok megőrzésére szakosodtak. A nyomtatott dokumentumok eleve több példányban készülnek, és elvileg több gyűjteményben is fellelhetők, ezért hiba lenne azt követelni, hogy minden könyvtári állományt filmen vagy digitális formában duplikáljanak, vagy válogatás nélkül megőrizzenek. Erre még munkamegosztást javasoló koncepció sem született, ami nemzetközi összehasonlításban is nagy mulasztás Németországban, és amelyre a központi irányítás nélküli könyvtárügy a magyarázat.

A Szövetség a következő kritériumokat javasolja a szóba jöhető könyvtárak kiválasztására és munkájuk összehangolására:

1. Az első, melynek alapján a könyvtárak speciális felelőssége felosztható egymás között, az az állomány nemzeti eredete. Az európai könyvtárak egyetértenek abban, hogy minden állam elsősorban a saját nyelvén megjelenő nyomtatott örökségéért felelős. Németország tehát a német könyvekkel törődik, ahogy a hollandok a hollandokkal, a finnek pedig a finnekkel. A Német Nemzeti Könyvtárnak 1913 óta törvényben megfogalmazott kötelessége a nemzeti könyvtermés, illetve a Németországra vonatkozó külföldi irodalom gyűjtése és megőrzése.
2. A régi könyvanyag esetében más kritériumokat kell alkalmazni, nem a területi alapelveket: ebben könyv- és gyűjteménytörténeti szempontok játszanak közre. A kéziszajtó, a merített papír és az egyedi kötések korában (nagyjából 1850-ig) alapvetően különböznek egymástól a könyvek. Minél régebbi egy könyv, annál egyedibb a megjelenési formája (pl. a kötése, színezése), eltekintve használatának gyakran még felismerhető történetétől (pl. az előző tulajdonos lapszéli jegyzetei, tulajdonosi bejegyzések): egyedi példányértékekkel rendelkeznek. Ebből az következik, hogy az 1850 előtti könyvek valamennyi meglévő példányát nyelvétől, nyomtatási vagy őrzési helyétől függetlenül meg kell őrizni.
3. A nyomtatványokat akkor is hosszú távon meg kell őrizni, ha egy speciális gyűjtemény részei és gyűjteményi értékük van. Ez a kritérium érvényes például Friedrich Nietzsche magánkönyvtárára, melynek köteteiben rengeteg kéziratos kommentár olvasható, noha a gyűjtemény köteteinek zöme 1850 utáni jelent meg és sok könyvtárban fellelhető.
4. Biztosítani kell, hogy minden 1850 után Németországban megjelent vagy Németországgal kapcsolatos nyomtatványból legalább egy-egy tartós papírpéldány megőrzésre kerüljön.
5. Németországban a tartományi és állami

könyvtárak felelősek az adott szövetségi állam gyűjteményeiért (kötelesspéldány-törvények). Ezért gondoskodniuk kell a régiókban ezeknek a gazdag gyűjteményeknek a tartós megőrzéséről.⁵

6. Mivel a dokumentumok megőrzése a szövetségi államforma és a háborús károk miatt nem teljes körű, a Német Nyomatványok Gyűjteménye Munkaközösség (*Arbeitsgemeinschaft Sammlung Deutscher Drucke*) felel a hiányzó állományrészek pótlásáért és megőrzésért.⁶ Az 1850 után megjelent német nyomtatványokért – a munkaközösség felosztása alapján – több könyvtár is felel: az Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg (Frankfurt a.

M.) 1850 és 1870 között, a Staatsbibliothek zu Berlin az 1871 és 1912 között, a Deutsche Nationalbibliothek Frankfurt a. M. és Lipcse pedig (a törvényi szabályozásnak megfelelően) az 1913 után megjelentekért.

7. Az 1850 utáni külföldi nyomtatványok eredeti példányainak megőrzését a német könyvtáraknak nemzetközi együttműködésben kell biztosítaniuk. Speciális feladattal rendelkeznek a müncheni és a berlini állami könyvtár az 1850 és 1949 közötti időszakot illetően, valamint azok a könyvtárak, amelyek 1949-től a számukra kijelölt szakterület irodalmát gyűjtik a DFG támogatásával.

Áttekintés az együttműködésről

Az 1850 előtti nyomtatványok eredetiben való megőrzése	Általános feladat
Az 1850 utáni nyomtatványok eredetiben való megőrzése	Felelős könyvtár
Német nyomtatványok 1850-től	A szövetségi tartományok állami és tartományi könyvtárai
Német nyomtatványok 1850–1912	Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg Frankfurt a. M. (1850–1870) Staatsbibliothek zu Berlin (1871–1912) – a német nyomtatványok gyűjtésében vállalt feladatok szerint
Német nyomtatványok 1913-tól	Deutsche Nationalbibliothek (Német Nemzeti Könyvtár)
Külföldi nyomtatványok 1850–1949	Staatsbibliothek zu Berlin, Bayerische Staatsbibliothek
Külföldi nyomtatványok 1950-től speciális gyűjtőköri feladatterve alapján	Deutsche Forschungsgesellschaft (DFG)
Különgyűjtemények (időhatár nélkül)	Általános feladat

A károk nagysága

Az endogén károk az anyagok (papír, tinta, festék) állapota miatt keletkeznek, míg az exogén károkat a rossz tárolási körülmények, környezeti hatások és a fokozott használat okozzák.

Endogén károk

A szerves anyagok természetes öregedésének folyamatát felgyorsíthatják egyes kémiai reakciók, és tönkre is tehetik a dokumentumokat. Így a gubacs tinta nedvesség hatására sósavvá alakul, amely szétmarja a tintát, és ez a szöveg

és az általa hordozott információk pusztulásához vezet. Jellegzetes példa erre Johann Sebastian Bachnak a kéziratos kottái, melyeket a berlini *Staatsbibliothek* őriz, s amelyeket időközben sikerült a *Bach-Patrimonium* program keretében restaurálni.

Az 1850 utáni gyártott papírban olyan savképző anyagok találhatóak, melyek pusztulását okozzák. Ez a folyamat csak az időben elvégzett semlegesítéssel (savtalanítással) vagy más eljárással (papírhasítással) állítható meg.

A kezelésnek ki kell terjednie valamennyi unikális dokumentumra és az 1850 és 1990 között nyomtatott könyvtári dokumentumok legalább egy teljes sorozatára. Az állami levéltárak iratanyagának mintegy 60%-a, azaz kb. 960 000 polcfolyóméternyi ebből az időszakból származik. Egy folyóméteren átlagosan 10 000 lapnyi, tehát összesen közel 9,6 milliárd lapnyi anyag vár savtalanításra. Ehhez még a szokásos restaurálási szükségleteket is hozzá kell adni, amely nagyjából a levéltári anyag 10 százaléka, vagyis további 160 000 folyóméterrel kell számolni.

A német könyvtárakban több mint 60 millió nyomtatvány sérült állapotú, ezek egyharmada súlyosan rongálódott. Több könyv, folyóirat és hírlap eredeti példánya nem is használható.

A levéltárak és könyvtárak viszonylag szűk kapacitását főleg a használatból eredő feladatok kötik le. Rendszeres védő- és restauráló tevékenység esetén a levéltárak és könyvtárak szolgáltatókra, azok pedig folyamatos megbízásokra vannak utalva.

Exogén károk

A múltbéli rossz tárolási és klimatikus viszonyok máig tartó károkat okoztak. A magas páratartalmú és az évszakonként más hőmérsékletű helyiségekben való tárolás gombásodáshoz vezetett, ami sokáig ártalmatlannak tűnhet, mivel a penészgomba a mindennapok számos területén megtalálható, valójában rendkívül veszélyes, mert egy bizonyos határon túl robbanásszerűen terjed, és egész gyűjtemények létét fenyegeti. A többi kár – a rágcsálók és rovarok pusztítása

– ezt még megsokszorozza, és jelentősen megnöveli a restaurálási igényt.

Drámaiak azok a károk, amelyeket a háborús események, tüzek vagy a nagy vízbetörések okoztak. Talán elég, ha megint a weimari Anna Amalia Hercegnő Könyvtár (Herzogin Anna Amalia Bibliothek) 2004-es tüzesetere vagy az Elba áradásaira utalunk, hogy fogalmunk legyen a keletkezett károk mértékéről. A szűkös pénzügyi források miatt sok levéltár és könyvtár még mindig nem tudta kiheverni a második világháborús tűz- és vízkárokat Németországban. Több értékes gyűjtemény, így az 1945 tavaszán a drezdai Szász Tartományi Könyvtár (Sächsische Landesbibliothek) oltóvíz miatt károsodott kéziratai vagy a hannoveri Fő Állami Levéltár (Hauptstaatsarchiv) napóleoni háborúk idejéből származó és az 1946-os árvíz során megrongálódott okiratai ma sem használhatók, és a tudományos kutatás számára sem hozzáférhetőek.

Végül azokat a károkat is meg kell említeni, amelyek a használat során keletkeznek: a törött kötéstáblákat és széteső kötéseket, a szakadt vagy kitépett, gyűrött, számfűlűs, szennyezett vagy más módon sérült lapokat: ezek jelentik ezen a téren a tipikus hibákat.

A teendők felismerése és a közös cselekvés

A Kultur in Deutschland nevű vizsgálóbizottság 2007. december 11-én kelt zárójelentésében azt ajánlotta a szövetségi államnak és a tartományoknak, hogy „*a veszélyeztetett írásos kulturális javak védelmére közösen dolgozzanak ki egy nemzeti állományvédelmi koncepciót. A vizsgálóbizottság javasolja továbbá a szövetségi kormányoknak, hogy készítsen támogatási programot a nemzeti és európai fontosságú veszélyeztetett írásos kulturális javak fizikai megmentésére és digitalizálására, valamint hasson oda, hogy erre további megfelelő támogatási lehetőségek álljanak rendelkezésre európai uniós szinten is.*”

Az olyan országokkal összehasonlítva, mint

Franciaország, Hollandia vagy Nagy-Britannia, a szövetségi rendszerű Németországban bonyolultabb a helyzet. Szövetségi szinten nincs olyan intézmény, mely nemzeti stratégiát készített, vagy ezen a területen európai kezdeményezésekben partnerként felléphetett volna. A szövetségi állam és a tartományok a Német Digitális Könyvtár keretében végzett sikeres együttműködését most már azzal párhuzamosan folytatni kellene egy összehangolt és prioritások szerint fokozatos országos állományvédelmi stratégia érdekében.

Mindenekelőtt az a lényeges, hogy a politikai testületek elfogadják azokat az alapelveket és feladatokat, amelyeket a memorandumban megfogalmaztunk. Valamennyi szereplőnek tisztában kell lennie a kulturális hagyományok megőrzésében rá háruló feladatokkal.

Bár munkamegosztás révén optimalizálni lehet a források felhasználását, többletráfordítás nélkül a probléma megoldhatatlan. Ennek a munkamegosztásnak a keretében a *nestor*, a hosszú távú archiválás kompetencia-hálózata felel a könyvtárakban és levéltárakban lévő digitális adatok hosszú távú hozzáféréseért (www.langzeitarchivierung.de), és ennek a fontos jövőbeli feladatnak az átvételéhez is jelentős nagyságú pénzeszközökre van szüksége. Fontos a *nestor* és a *Szövetség* közötti együttműködés, számos területen nélkülözhetetlen is, hogy ezzel szinergia-hatásokat érjenek el, amelyek mind az analóg, mind a digitális oldal számára hasznosak, elsősorban a digitalizálás területén.

A Szövetség tagintézményeinek kötelezettségvállalása

1. A Szövetség tagintézményei vállalják, hogy szorosan együttműködnek az innováció, továbbképzés és a közönségkapcsolatok terén. A berlini Staatsbibliothek ezt az első két évben személyesen fogja támogatni.
2. A Szövetség évente országos akciónapot szervez az írásos kulturális örökség megőrzésére, melyre mindig szeptember 2-á körül, a HAAB leégésének az évfordulóján kerül sor.

3. A Szövetség a jövőben közös éves beszámolót készít a tagintézmények számára, hogy nagyobb átláthatóságot biztosítson az állományvédelem területén.
4. A Szövetség arra is vállalkozik, hogy kommunikációs platformot készít, és azt tartósan üzemelteti az interneten.⁷

A Szövetség a következő teendőket ajánlja a szövetségi állam és a tartományok figyelmébe:

1. A szövetségi állam a tartományokkal egyetértésben vezető szerepet vállaljon az írásos kulturális örökség megőrzéséről szóló nemzeti koncepcióban.
2. A tartományoknak egymással egyeztetve helyi koncepciókat kellene kidolgozniuk, illetve kiépíteniük. Még nem készültek olyan áttekintések, melyekben szerepelne, hogy a források fontossága és a kár sürgőssége szerint milyen prioritási sorrendben kell eljárni. A központi őrzőintézmények infrastruktúráját is úgy kell kialakítani, hogy eleget tudjanak tenni az írásos emlékek megőrzésében vállalt kötelezettségeiknek.
3. A szövetségi államnak évi 10 millió euróval kellene az értékes nemzeti kulturális javak eredeti darabjainak a megőrzését támogatnia. Ez az összeg nagyjából megfelel annak a ráfordításnak, amely a fenntartók költségvetéséből már eddig a könyvtárak és levéltárak rendelkezésére állt.
4. A szövetségi államnak és a tartományoknak központi koordinációs központot kell létesíteni valamelyik meglévő intézményben, amely az eredeti dokumentumok megőrzése területén gondoskodna a munkamegosztásról, és szervezné a források elosztását. A központ fő feladatai a következők lennének:
 - ⊗ restaurálási mester-tervek és fejlesztési irányok kidolgozása;
 - ⊗ a könyvtárak és levéltárak felelősségének összehangolása;
 - ⊗ műszaki és szervezési infrastruktúra biztosítása a szakmával és az érdeklődő nagy-

közönséggel folytatott kommunikáció számára;

- © továbbképzési feladatok;
 - © részvétel a nemzetközi szakmai szervezetek munkájában.
5. A DFG-nek a jövőben abban kellene segítenie a kiemelt gyűjtőköri feladatokkal felruházott könyvtárakat, hogy a támogatásával beszerzett 1950 utáni külföldi szakirodalmat hosszú távon megőrizhessék.
 6. A közalapítványok, így a *Kulturstiftung der Länder* vagy a *Kulturstiftung des Bundes*, támogassák kiemelten az innovatív állománymegőrzési eljárások kifejlesztését. Ilyen pozitív kezdeményezés a mobil kulturális javak konzerválási és restaurálási (KUR) programja Németországban.
 7. A magántámogatók a könyvtáraknak és levéltáraknak egy-egy különleges példány restaurálásában nyújthatnak segítséget (könyvek örökbefogadása). A központi költségvetésnek a polgárok pótlólagos elkötelezettségére is szüksége van.

A kulturális és tudományos örökség területén Németország három komoly kihívással kell szembenéznie. Kiegészítő feladatként kell tudatosítani és megoldani a digitális hálózatok kiépítését, az adatok hosszú távú megőrzését és az eredeti dokumentumok megóvását.

Jegyzetek

1. Strategie Bestandserhaltung. Eine Studie zur langfristigen Erhaltung des schriftlichen Kulturgutes in Deutschland.

Von Helmut Bansa unter Mitwirkung von Walter Graßmann und Mitarbeit von Karon Slenczka. 2005. Gefördert mit Mitteln der VolkswagenStiftung.

www.uni-muenster.de/Forum-Bestandserhaltung/downloads/Strategie_Bestandserhaltung_Bansa_2006.pdf

2. Deutscher Bundestag (Hrsg.): Kultur in Deutschland. Schlussbericht der Enquete-Kommission des Deutschen Bundestages. Regensburg, 2008. 188. p.
<http://dip.bundestag.de/btd/16/070/1607000.pdf>
3. Fontos szerepet vállalt máris a tartalom biztosításában a *Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe* biztonsági filmezési programja.
4. Bernhard Fabian felhívása Drezdában, 2007. szeptember 2-án
5. Ha egy-egy szövetségi tartományban több példány is fennmaradt, ezt tartományi szabályozással kell koordinálni.
6. A munkaközösség (*Arbeitsgemeinschaft Sammlung Deutscher Drucke*) a Bernhard Fabian által írt és a Volkswagen Alapítvány által támogatott tanulmányból (Buch, Bibliothek und geisteswissenschaftliche Forschung, 1985) kiindulva alakult meg 1989-ben a következő könyvtárak részvételével: Bayerische Staatsbibliothek München (1501–1600), Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel (1601–1700), Niedersächsisches Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen (1701–1800), Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg Frankfurt a. M. (1801–1870), Staatsbibliothek zu Berlin (1871–1912), Deutsche Nationalbibliothek Frankfurt a. M. és Lipcse (1913 után) - www.ag-sdd.de
7. Az állománymegőrzési fórumról (Forum Bestandserhaltung) van szó.
www.forum-bestandserhaltung.de

Közkönyvtárak Dániában

2010 márciusában jelent meg a Dán Könyvtári és Médiahatóság összefoglaló jelentése a dán közkönyvtárakról. A tanulmány széles társadalmi háttérbe ágyazottan összegzi a könyvtárak helyzetét és javaslatokat fogalmaz meg a fejlesztések irányairól. Fontos megállapítása, hogy a közhasznú, információs, oktatási, szociális, közösségi kulturális és társadalmi fórumteremtő funkciók előtérbe kerülésének köszönhetően a fizikailag megfogható dokumentumok kölcsönzésének csökkenő volumene mellett a közkönyvtárak megőrizték felhasználóik számát. A dánok 29%-a legalább havonta egyszer meglátogat egy közkönyvtárat. Az online könyvtári szolgáltatások használata meredeken emelkedő tendenciát mutat. Az offline és online könyvtárhatalmazat tehát inkább egymást kiegészítő, mintsem egymást tagadó tényezőként jelennek meg e modell kereteiben közt. A fő cél a jelzett funkciók további erősítése, a közkönyvtárak társadalmi beágyazottságának növelése további fizikai és virtuális szolgáltatások fejlesztésének biztosításával. (Németh Márton)